

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 438

van **VERA JANS**

datum: 20 februari 2023

aan **HILDE CREVITS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

Schoolkinderen - Mentaal welzijn

Een gezonde geest in een gezond lichaam, een bekende leuze. Dat mentaal welzijn vandaag – terecht – meer aandacht krijgt, is dan ook zonder meer positief. Het is mijn overtuiging dat in een sterk en omvattend beleid voor mentale gezondheid niet alleen gefocust wordt op begeleiding en professionele hulp, maar er ook voldoende aandacht is voor preventie en sensibilisering. Enkel inzetten op meer middelen en psychologen zal de toename aan psychische problemen niet afremmen. Wanneer zo veel jongeren worstelen met hun mentaal welzijn en psychologische problemen ontwikkelen, dan moet ook worden gekeken naar wat de basis ervan is. Als samenleving en als beleidsmakers moeten we durven nagaan wat de oorzaken zijn van de stijgende vragen over mentale gezondheid. Als je oorzaken kent kan er gericht op gewerkt worden.

Er moet in feite een klimaat komen waarin spreken over mentaal welzijn even evident is als het spreken over fysieke problemen, en dit in alle levensdomeinen: school, thuis, werk, vrije tijd... Mijn vraag vandaag betreft het mentaal welzijn van de schoolgaande jeugd en het verband met internettoepassingen die zij gebruikt.

Als ouder van drie jonge kinderen krijg ik te maken met het onlineschoolplatform Smartschool. Jammer genoeg heb ik hierin geen keuze. Ik kan niet kiezen om via mijn kinderen of via andere communicatiekanalen geïnformeerd te worden. Smartschool komt elke huiskamer met schoolgaande kinderen binnen. Ik stel vast dat het onlineplatform Smartschool eigenlijk veel vrijheden krijgt. Als ouder krijg ik onmiddellijk een melding wanneer mijn zoon een boek vergeet, op zijn gsm tokkelt of – al dan niet bij wijze van spreken – een lesuur achteroverleunt, ook al ben ik daar absoluut geen vragende partij. Voor. Ik vind het cruciaal dat jongeren en kinderen zelf leren: wat vertel ik thuis en wat niet, wanneer zoek ik hulp, hoe ga ik om met slechte resultaten, hoe gedraag ik mij in de klas... zonder dat er vijf minuten na de overtreding een melding naar de ouder wordt gestuurd.

Vorig jaar besloot Smartschool zijn kleurcodes aan te passen. Eerst was het: rood is gebuisd, groen is geslaagd. Dat was helder. Dit schooljaar kwamen er twee kleurcodes bij, daardoor kleurt het puntenboek nu rood bij 0-49 procent, geel bij 50-64 procent, lichtgroen bij 65-84 procent en donkergroen bij 85-100 procent. Ik begrijp dat de kwaliteit van het onderwijs ijzersterk moet zijn en dat de lat ook hoog mag liggen, maar dat kan perfect binnen een kader waarin er voldoende affiniteit is met communicatie. In De Standaard van 13 februari 2023 staat dan ook een lezersbrief van scholier Isra Johri. Zij bevestigt dat zelfs de meest simpele aanpassing, zoals deze kleurcodes waar het gekende groen pas van 84 procent wordt gegeven, demotiverend werkt.

Smartschool is in elke huiskamer, altijd en overal. het is niet enkel nodig voor de basiscommunicatie met de school, maar geeft ook alle meldingen en resultaten (met eigen gekozen inschatting daarvan). Op de website van Smartschool wordt het volgende over 'Skore', het puntenboekje, gezegd: "Een cijfer op zich zegt niet veel. Daarom kunnen leerkrachten aan elk cijfers een woordje uitleg hangen. Deze feedback is noodzakelijk om leerlingen naar een hoger niveau te brengen. Via het puntenboekje komen ze te weten op welke punten ze extra moeten inzetten om nog beter te scoren. Mama's en papa's kunnen ook volgen en zijn permanent betrokken bij dit proces." Het is vooral die laatste zin die een ongelooflijke druk moet leggen op de leerling. Altijd en overal, dat is het motto.

Deze vraag is allerm minst een pleidooi om niet het beste te vragen van een leerling, maar er moet wel verstandig worden omgegaan met hoe communicatie vanuit externe platformen wordt gevoerd. Het lijkt me dan ook niet 'altijd en overal' te moeten zijn, meer eerder 'op het juiste moment' of 'op maat'.

1. Is de minister van mening dat dit een invloed kan hebben op het mentaal welzijn van schoolkinderen?
2. Kan de minister in overleg gaan met zijncollega-minister voor Onderwijs, Ben Weyts over dit fenomeen?
3. Op welke manier kan worden geremedieerd aan de druk van 'altijd en overal' die het schoolplatform Smartschool oplegt?
4. Op welke manier zorgt de Vlaamse Regering voor een goed mentaal welbevinden van schoolkinderen?

HILDE CREVITS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

ANTWOORD

op vraag nr. 438 van 20 februari 2023

van **VERA JANS**

1. Mentaal welbevinden is een holistisch concept dat wordt bepaald door een samenspel van veel verschillende factoren. Het is niet zo simpel te achterhalen wat de invloed van een tool, zoals smartschool, is op het mentaal welzijn van schoolkinderen. Daarnaast ligt het beoordelen van digitale communicatietools, die men binnen het beleidsdomein onderwijs hanteert, buiten de scope van de opdrachten van het beleidsdomein welzijn, volksgezondheid en gezin. Echter zijn wij bereid om, in kader van het facettenbeleid, onze expertise te verlenen aan het departement Onderwijs indien zij de effecten van Smartschool op het mentaal welzijn zouden wensen te evalueren.

Het preventief gezondheidsbeleid zet via een beheersovereenkomst met de partnerorganisatie Geestelijke Gezondheidsbevordering in op expertiseontwikkeling van de thematiek mentaal welbevinden. Omwille van de complexiteit van gezondheid en de factoren die gezondheid beïnvloeden tonen deze vragen nogmaals het belang aan van het investeren in kwalitatieve partners. De factoren met een mogelijke invloed op het mentaal welbevinden op kinderen en jongeren zijn legio. Een aantal van deze factoren wordt aangeraakt in de vraagstelling.

Een **eerste aspect** betreft de samenhang tussen ***schools presteren*** (*academic achievement*) en **mentaal welbevinden**. Onderzoek hierover wijst op een duidelijke, hoewel eerder beperkte, samenhang tussen beide. Deze samenhang is het sterkst op het niveau van het basisonderwijs (Kaya & Erdem, 2021).

Een **tweede aspect** betreft ***prestatiedruk***, die -zeker bij jongere kinderen- gekoppeld is aan de *verwachtingen* van ouders (parental aspirations). Te hoge verwachtingen van ouders hebben een negatieve invloed op mentaal welbevinden (Murayama et al., 2015). Prestatiedruk is vooral bij leerlingen in het secundair onderwijs onderzocht. Los van de verwachtingen van ouders is prestatiedruk bij leerlingen in het secundair het hoogst in de laatste twee jaar, en dan in het bijzonder in landen die werken met een centraal eindexamen-systeem.

Een **derde aspect** betreft de samenhang tussen ***evalueren en beoordelen*** in het onderwijs en mentaal welbevinden. Onderzoek levert hier ook inconsistente bevindingen op: er bestaat m.a.w. nog onduidelijkheid over de gezondheidsgelateerde effecten van enerzijds toetsen met hoge verwachtingen als over frequentie van toetsen. Toch is er consensus dat het ontbreken van een helder beleid rond testen en quoterig negatieve gevolgen heeft voor het mentaal welbevinden (Högberg et al., 2021). Deze gevolgen zijn meer uitgesproken voor meisjes: studies die suggereren bijvoorbeeld dat meisjes gevoeliger zijn voor prestatiegerichte zelfwaardering.

Een **vierde aspect** ten slotte betreft de samenhang tussen ***het gebruik van digitale onderwijsplatforms*** en mentaal welbevinden. Ondanks de gestage opkomst van digitale onderwijsplatforms, en het feit dat deze alomtegenwoordig zijn, is onderwijsonderzoek met een kritische blik op dergelijke platforms echter nog verrassend beperkt (Decuypere et al., 2021). Er is, voor zover bekend, geen onderzoek

die de associatie tussen het gebruik van digitale platformen enerzijds en mentaal welbevinden anderzijds, onderzocht heeft. Decuypere en collega's (2021) stellen dat er een opmerkelijk gebrek is aan kritisch onderwijsonderzoek dat de effecten van deze platforms onder de loep neemt, en dat ook nagaat op welke manier deze platforms deel uitmaken van bredere socio-technische, maar ook maatschappelijk-educatieve structuren. Het is net daar dat deze schriftelijke vraag op inspeelt: het gaat immers om veel meer dan louter het gebruik van deze platformen op zich. Het is niet ondenkbaar dat de communicatie tussen ouders en kinderen hierdoor beïnvloed wordt, maar mogelijk speelt de communicatie tussen de school en de ouders een nog belangrijkere mediërende rol (communicatie over hoe de beoordeling van het kind verloopt). We benadrukken nog eens dat hier geen onderzoek over beschikbaar is en we hier dus geen uitspraak over kunnen doen.

Samenvattend kunnen we stellen dat we over te weinig evidentie beschikken om te concluderen dat de manier waarop een digitaal onderwijsplatform (zoals Smartschool) de toets-scores bekend maakt, een invloed kan hebben op het mentaal welbevinden van schoolkinderen. Gezien de vele factoren die een rol spelen, lijkt het weinig waarschijnlijk dat het veranderen van deze ene parameter een fundamenteel verschil zal maken voor het mentaal welbevinden van schoolkinderen. We moeten deze vraag zien in een bredere onderwijskundige discussie over ontwikkeling van kinderen en jongeren, het beoordelen van 'presteren' van kinderen en jongeren en hoe dit in een onderwijscontext benaderd wordt.

2. Het preventief gezondheidsbeleid tracht via allerlei initiatieven de gezondheid (mentaal, fysiek en sociaal) te bevorderen en risico's of ziektes te voorkomen, in leefcontexten waar (gezonde) burgers veel tijd doorbrengen. Werk, onderwijs, vrije tijd, gezin, zijn voorbeelden van dergelijke leefcontexten of settings (= facettenbeleid). Voor het preventief gezondheidsbeleid is samenwerking met andere beleidsdomeinen dus zeker belangrijk. We zijn zeker bereid om samen te werken en in te gaan op zinvolle adviesvragen betreffende de gezondheidsimpact van de gehanteerde systemen en processen in onderwijs. Echter stellen we in vraag of het gebruik van smartschool dan momenteel het meest dringende vraagstuk is.
3. De druk van 'altijd en overal' is een sociaal fenomeen dat breder gaat dan louter de schoolcontext. Individueel succes en presteren worden in verschillende levensdomeinen gezien als nastrevenswaardig (sociale norm). Deze tendens heeft een impact op de mentale gezondheid, maar ook hier zijn er veel andere factoren die een rol spelen (zie vraag 1). De invloed van sociale normen op het mentaal welbevinden is zeker iets waar we rekening mee houden bij de ontwikkeling van preventiemethodieken binnen het preventieve gezondheidsbeleid.

Voor remediëring van het schoolplatform Smartschool is de minister Van Onderwijs bevoegd.

4. Het preventief gezondheidsbeleid is in eerste instantie gericht op voorkomen van problemen door in te zetten op factoren die de gezondheid en gezonde leefstijl versterken (via gedragsverandering of aanpassen van de omgeving): gezonde voeding, beweging, preventie van middelengebruik, seksuele gezondheid, geestelijke gezondheidsbevordering. Dat beleid is niet ziektespecifiek: alle acties die eraan verbonden zijn dragen bij tot meer gezondheid, ook mentale gezondheid, en aan het voorkomen van heel veel fysieke en mentale ziektebeelden. Omdat dat gezondheidsbevordering soms niet volstaat, worden soms populatiegerichte initiatieven genomen die wél ziektespecifiek zijn zoals het beleid ter preventie van suicide, het beleid ter preventie van eetstoornissen en sommige initiatieven ikv van middelengebruik (alcohol, tabak, drugs, gamen, gokken).

Dat beleid krijgt focus via de gezondheidsdoelstellingen en de bijhorende actieplannen. Verschillende partnerorganisaties (consortium geestelijke gezondheidsbevordering, VAD, Gezond Leven, Eetexpert, VLESP, VWVJ, consortium Tabak, enz.), organisaties op het terrein (De Sleutel, CLB, Free Clinic, enz) en preventiewerkers voeren die actieplannen uit. Dat gebeurt in leefcontexten waar (gezonde) burgers veel tijd doorbrengen: Werk, onderwijs, vrije tijd, gezin.

De partnerorganisaties zetten allerlei initiatieven op poten voor het versterken van protectieve factoren en verminderen van risico's van mentale problemen, zoals bijvoorbeeld het aanleren van goede copingvaardigheden, het stigma op psychische problemen doorbreken en toeleiden naar hulp.

Kinderen en jongeren zijn uiteraard een belangrijke doelgroep om goede gewoontes bij aan te leren. Aangezien kinderen en jongeren veel tijd doorbrengen op school zet de partnerorganisaties Geestelijke Gezondheidsbevordering en de partnerorganisatie Suïcidepreventie, via allerlei methodieken in het **onderwijs** in op het mentaal welbevinden deze jonge doelgroep. Bijvoorbeeld via de methodieken Geluk in de klas, Expeditie Geluk en Silver.

- **Geluk in de klas** is het online platform waar leerkrachten (en andere onderwijsprofessionals) zowel informatie als concrete kant-en-klare materialen vinden om aan de slag te gaan met het mentaal welbevinden van hun klasgroep.
- **Expeditie Geluk** is een online event waar leerlingen met hun klas op een virtuele ontdekkingsstocht gaan en allerlei klasopdrachten uitvoeren. Het doel van Expeditie Geluk is kinderen uit de lagere school en hun leerkrachten op een ludieke, speelse wijze laten kennismaken met eenvoudige vaardigheden en gewoontes die helpen om hun mentaal welbevinden, of 'geluk' te versterken.
- **Silver** is een serious game die jongeren tussen 12 en 16 jaar vaardigheden geeft om hun mentale gezondheid te versterken. De game wordt geïmplementeerd in scholen o.a. door het aanbieden van online en fysieke vormingsmomenten.

Ook organisaties, zoals CLB's, die in contact komen met (kwetsbare) jongeren van 12 tot 16 jaar, maar die weinig/minder psychologische achtergrondkennis hebben, krijgen tools om hen te ondersteunen bij de bevordering van het mentaal welbevinden. Zo ontwikkelde onze partnerorganisatie geestelijke gezondheidsbevordering een blended coaching aanbod voor intermediaire organisaties rond NokNok. NokNok is een gratis, kwalitatieve website waar jongeren (van 12 tot 16 jaar), zelfstandig en/of met de hulp van een begeleider, kunnen werken aan hun mentaal welbevinden. Het programma '**Blended werken met NokNok**' zal professionals ondersteunen bij het werken aan het mentaal welbevinden van jongeren die zich niet goed in hun vel voelen. De methodiek werd in 2022 reeds uitgetest bij enkele CLB's en zal dit jaar verder geïmplementeerd worden.

De netwerken geestelijke gezondheid voor kinderen en jongeren organiseren daarnaast met andere zorgactoren (denk maar aan de CGG, eerstelijnspsychologen uit de RIZIV-conventie of '1 Gezin 1 Plan'...) een expertiseversterkend aanbod aan scholen, huisartsen en welzijnspartners. Net omdat zij zo dichtbij de schoolkinderen staan, zijn ze het beste geplaatst om snel te detecteren wanneer er een zekere kwetsbaarheid is of iets niet pluis is. Vorming en vroegdetectie/vroeginterventie kan dan een passend ondersteunend antwoord zijn om te zorgen dat mentaal onwelbevinden niet onttaardt in een meer ernstige problematiek.

Als laatste is er nog **Gezond Leven? Check het even!**, een methodiek die bestaat uit een online vragenlijst die peilt naar aspecten van fysiek, mentaal en sociaal welzijn. Ze wordt afgenomen in kader van het systematisch consult bij leerlingen uit het 3e middelbaar. De leerlingen krijgen nadien een antwoord op maat gericht op 1) bevestigen van gezond gedrag, 2) informeren over mogelijke gedragsverandering of

steun en 3) verdere begeleiding door CLB als er een inschatting wordt gemaakt van een probleem. De methodiek werd in 2022 geïntroduceerd in de CLB-werking.

Referenties

Decuypere, M., Grimaldi, E. & Landri, P. (2021). Introduction: Critical studies of digital education platforms, *Critical Studies in Education*, 62:1, 1-16, DOI: [10.1080/17508487.2020.1866050](https://doi.org/10.1080/17508487.2020.1866050)

Kaya, M., Erdem, C. (2021). Students' Well-Being and Academic Achievement: A Meta-Analysis Study. *Child Ind Res* **14**, 1743–1767. <https://doi.org/10.1007/s12187-021-09821-4>

Högberg, B., Lindgren, J., Johansson, K., Strandh M., & Petersen, S. (2021) Consequences of school grading systems on adolescent health: evidence from a Swedish school reform, *Journal of Education Policy*, 36:1, 84-106, DOI: 10.1080/02680939.2019.1686540

Murayama, K, Japan, MS, Pekrun, R, Lichtenfeld, S. and Marsh, H. (2015). Don't Aim Too High for Your Kids: Parental Overaspiration Undermines Students' Learning in Mathematics. *Journal of Personality and Social Psychology*.